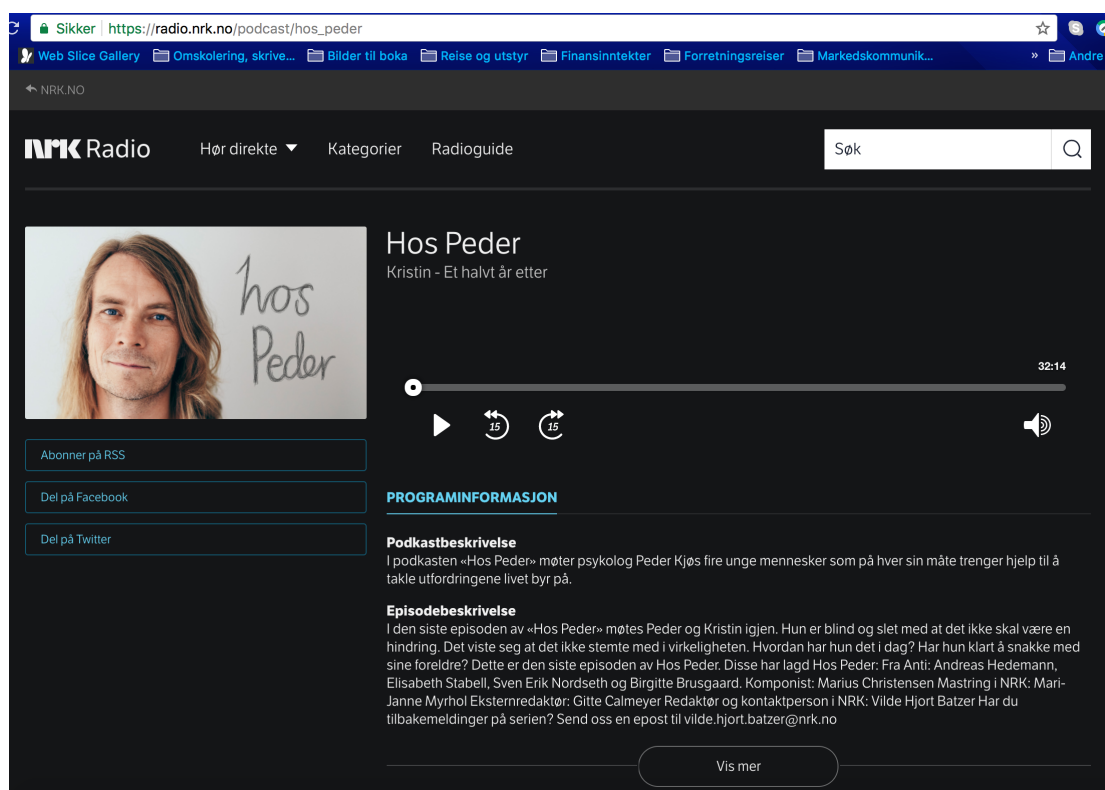

Hos Peder – analyse av podkast

Karl Roger Melby, publisert 30.05.2018

I podkasten *Hos Peder* publisert av NRK januar 2018 møter psykolog Peder Kjøs fire unge mennesker som på hver sin måte trenger hjelp til å takle utfordringene livet byr på. Av disse fire velger jeg meg den ene av de fire som deltar i programmet, Fredrik. Fredrik er helt avhengig av PC-en sin. Han bruker all tiden sin på gaming og porno. Hvorfor har han begrenset livet sitt sånn? Hva er det han er redd for at skal skje hvis han utfolder seg litt mer? Slike introduserer NRK nettradio disse 13 episodene vi blir tildelt om Fredrik.

Dette er en multimodal tekst og vi kunne ha valgt å gjøre en analyse av tekstens argumenter, retorikk, kontekst eller andre elementer. Jeg har valgt å se nærmere på sjanger. Spørsmålet mitt er om dette er en biografi eller en selvbiografi?

The screenshot shows the NRK Radio website interface. At the top, there's a navigation bar with 'NRK Radio', 'Hør direkte', 'Kategorier', and 'Radioguide'. A search bar is on the right. Below the navigation, there's a large image of a man (Peder Kjøs) with the text 'Hos Peder' overlaid. To the right of the image, the title 'Hos Peder' is displayed, followed by 'Kristin - Et halvt år etter'. Below the image, there are three buttons: 'Abonner på RSS', 'Del på Facebook', and 'Del på Twitter'. To the right of the image, there's a progress bar and a play button. Below the progress bar, there's a section titled 'PROGRAMINFORMASJON'. Under this section, there are two sub-sections: 'Podkastbeskrivelse' and 'Episodebeskrivelse'. The 'Podkastbeskrivelse' section contains text about the podcast, mentioning that it features psychologist Peder Kjøs and four young people who need help with life's challenges. The 'Episodebeskrivelse' section contains text about the latest episode, mentioning that Peder and Kristin meet again, and that Kristin is blind and struggling with life's challenges. At the bottom of the page, there's a button labeled 'Vis mer'.

”En biografi er en fortelling om et menneske som har levd eller lever i en gitt historisk periode.” (Egeland, 2000, s. 73) Slik sett er det enkelt allerede fra starten å si at vi her har å gjøre med en biografi. Hos Peder er en fortelling om Fredrik som levende blir intervjuet på hans reise til å bli fri fra sin pc-avhengighet.

Finner vi andre definisjoner på biografi som kan argumentere for at det kan så tvil om hvorvidt vi har å gjøre med en biografi? Edels definisjon av biografi lyder som følger: ”Biography is the art of human portrayal in words, and it is a noble and adventurous art.” (Edel, 1979, s. 20) Hva legger Edel i ordet ”art”? Det er liten tvil om at psykologen Peder kan sitt fag som psykolog og behersker kunsten å stille spørsmål som gir Fredrik mulighet og anledning til å gi sine svar på med sitt levede liv og sine refleksjoner rundt det som er og har vært. Er det likevel en egen kunstart å skrive biografier eller kan enhver ta biografisjangeren i sine hender? Jeg lar dette spørsmålet stå åpent som sjangeren i seg selv. Hva med ”Human portrayal”? Det er tydelig gjennom alle episodene at det er et menneske som portretteres. Hva med ”words”? Det hele skjer muntlig, gjennom intervju. Ordene her er utsagt. De er muntlige. Ordene blir først skriftlige når jeg transkriberer dem. Her er et kort utdrag av samtalen:

Fredrik: ”jeg følte for et par dager siden, når jeg satt foran tv’n følte jeg veldig, på en slags ensomhet ... hvor jeg begynte å tenke sånn, hvor jeg tenker at jeg har lyst å kontakte de forskjellige jentene som kanskje har lyst å henge med meg.”

Peder: ”så ensomheten var rett og slett en slags spesifikk savn etter en jente liksom”

Fredrik: ”ja, ja, jeg satt i tv-stua aleine og følte ikke at tv’en ville gi meg noe av det som liksom, det som hadde gitt meg noe var om jeg hadde tatt kontakt med disse jentene som jeg har litt kontakt med og prøvd å, kanskje de ville ha sett en film, spist litt eller slappa av eller noe sånn.”

Peder: ”hm, hm”

Fredrik: ”så gjorde jeg ikke det da, fordi samtidig klarte jeg ikke helt å forestille meg at det vil det.”

Peder: ”hm, nei”

Fredrik: ”ja”

Peder: ”hm, ja, da er vi der igjen”

Fredrik: ”det stopper liksom når det kommer til telefonen ...”

Peder: ”ja, så da blir du liksom handlingslammet i den der'e, ja, og da er vi vel nettopp der ved den der, at det du har lyst til og kjenner sånn, litt pågående lyst, det det er ikke bare bare”

Fredrik: ”hm, nei, det er'ke det. Og jeg føler meg liksom, når følelsene kommer er det liksom jeg føler meg som, jeg føler meg nesten som en gris”

Peder: ”ja”

Fredrik: ”jeg føler meg skitten, så fort jeg tenker på den måten liksom”

Peder: ”ja”

Fredrik: ”her er det noe asså”

Peder: ”her er det noe, her er det noe definitivt. Så når du er en gris så har du ikke noe lyst til å utfolde det, for det er ikke noe moro”

Fredrik: ”Nei, det er ikke noe moro”

Peder: ”Nei, det er ikke no lekkert eller presentabelt på noe vis ...”

Fredrik: ”Nei”

Peder: ”Så da holder du det for deg sjøl. Der er det en finurlig lås”

Fredrik: ”Ja, det er veldig ... så er jeg så snill og da, jeg glad i jenter, så omsorgsfull, og alt det der”

Peder: ”mmm”

Fredrik: ”så det er liksom en sånn kjempekonflikt inne i meg”

Ordene blir her skriftliggjort først etter å ha vært gjennom flere lag, flere personer og perspektiver – gjennom nivåer av utvalg og seleksjon, med sine egne vektlegginger. Først opplevde Fredrik sitt liv i praksis. Deretter gjør han refleksjoner på det levde. Rammen for det hele blir satt av NRK og deres programleder Peder Kjøs med sitt ståsted som person og fagperson. Før jeg får tak på dette programmet, er det noen andre som har hørt det, tenkt at det kunne være et aktuelt program for meg å lytte til som en del av mitt arbeide med ensomhet. Så til slutt, med mine ensomme briller, trekker jeg ut en del av den ene episoden, av de 13 episodene, transkriberer det, til skreven tekst. At det er ord, hersker liten tvil om, både skrevne, også muntlige. Slik jeg ser det, står programmet fortsatt i den biografisk sjanger.

Den biograferte portretteres i en pasientrolle hos terapeut og vi kan således ha belegg for å kalle det en psykobiografi, selv om det på norsk finnes få slike verk i følge Egeland. (Egeland, 2000, s. 105) Kanskje finnes det flere enn hun er klar over

når vi tar det utvidede tekstbegrepet med i betraktning, som denne podkasten er et uttrykk for. Samtidig sier Egeland noe om at det knapt er noen biografier i dag som ikke har med psykologiske aspekter. ”I dag utgis det imidlertid knapt noen livsskildring som ikke inneholder bevisste eller ubevisste psykologiske antagelser om den biograferte.” (Egeland, 2000, s. 105) Hos Peder har en tydelig psykoanalytisk kontrakt med oss som lyttere.

Mye av det interessante ligger nettopp i det underliggende hos den biograferte. Som Leon Edel så elegant beskriver det: ”The biographer must learn to know the mask – and in doing this he will have won half the battle” og ”...the most difficult part of his task – his search for what I call the figure under the carpet, the evidence in the reverse of the tapestry, the life-myth of a given mask.” Det er denne kampen Peder tar på seg og gjør på en fin måte. Noen vil kunne hevde at han kunne ha gått dypere og gjort større endringer på disse timene, i andre typer terapiformer. Uansett, det er liten tvil om at psykologen kommer bak fasaden til klienten om enn i tynne lag. Med andre spørsmålet ser jeg for meg at psykologen kunne ha gått enda dypere og gjort større forandring på den angitte tiden avsatt. Det er som ordene fra Leon Edel på ny får aktualitet: ”The right doors will open if the right questions are asked: the mountain of trivia will melt away, and essences will emerge.” (Edel, 1979, s. 25)

Hva med grenseganger mot historieskriving? Er det historieskriving Peder gjør? Som psykolog benytter han mye av tiden til å se på Fredriks liv i retrospektiv. Livet som var. Hva var det Fredrik hadde opplevd, opplevde siden sist. Slik sett er det argumenter for at dette mer er en historieskriving. Hva sier Marianne Egeland om grensegangene til biografiske tekster? ”Historikeren ser på menneskeheten gjennom kikkert: biografen plasserer enkeltpersoner under et forstørrelsesglass.” (Egeland, 2000, s. 55) I hennes uttalelse forstår jeg avstanden til objektet som det avgjørende. Du bruker kikkert for å få øye på noe på lang avstand, mens forstørrelsesglass tas i bruk med henblikk på å dukke innenfor det åpenbare. Slik sett er det nærmest å forstå Hos Peder som en biografi, mer enn en historisk tekst.

Hva med spørsmålet om det er en selvbiografi?

Både programleder Peder og klient Fredrik driver med selvframstilling. Peder på sin side viser seg fram som psykolog, fagperson og behandler. Han er trygg, imøtekomende, vekker tillit og veileder Fredrik på sin reise. Selv om Fredrik er den

som blir intervjuet og satt fokus på, kommer Peder klart til syne med sine råd, veiledninger og meninger. Et eksempel er hentet fra transkriberingen over ” Peder: ”Nei, det er ikke no lekkert eller presentabelt på noe vis ...” Bruk at stadfestende synspunkter, bruk av ledende spørsmål og overføring av sine egne eller profesjonelle meninger, gjør det tydelig hva Peder står for, som person og fagperson. Hans viser seg for oss åpenbart. En annen behandler ville ha gjort det på sin måte. En coach ville i langt større grad holdt sine meninger og råd langt borte fra veiledningen. Det gjør ikke Peder, og slik sett gjemmer han seg ikke bort. Noen vil kunne si at behandleren her har en sterk stemme. Det kan være at formatet gjør dette til dels nødvendig, uten at vi går dette i sømmene. Uansett, Peder viser tydelig hvem han er. Således er det lett å slutte seg til ordene fra Egelandts fortolkninger av Ralph Waldo Emersons perspektiv ”Biografen bruker seg selv og sine egne erfaringer for å forstå og fremstille den andre, og skildrer dermed i større eller mindre grad samtidig seg selv.” (Egeland, 2000, s. 100)

Vi leser også videre ned på samme side hos Egeland ”Hver biografi skjuler forlegent en selvbiografi inni se.” (Egeland, 2000, s. 100) Så vi berører nå flere lag med biografiske nivåer i en og samme biografi. Kan det også gjelde den biograferte selv? I dette tilfellet Fredrik, som går til behandling hos psykologen. Kan vi si at Fredrik får hjelp av psykologen til å skrive sin egen selvbiografi? En av de mest toneangivende og siterte forfattere på det selvbiografiske feltet, Philippe Lejeune, sier ” In order for there to be autobiography (and personal literature in general), the author, the narrator and the protagonist must be identical.” (Lejeune & Eakin, 1989, s. 5) Hvem som er protagonisten i programmet er åpenbart lett synlig, Fredrik. Kan vi si at han også er fortelleren? Ja, det er han som forteller om og reflekterer over sine livshendelser. Hva med, kan vi si at Fredrik er forfatteren? I utgangspunktet ville jeg ikke hadde sett et for meg å si ja.

Det virker rart å skulle si at Fredrik er den som skriver sin historie. Samtidig blir det lettere å gripe rent logisk når vi vet at Fredrik er hans pseudonym. Fredrik er ikke Fredrik. Fredrik er en oppdiktet person. Personen bak Fredrik forteller sin historie under et annet navn. Han får mulighet til å slippe å bli gjenkjent, hvilket han faktisk på et punkt blir likevel. Og, han får anledning til å kunne si det han tenker på mer åpenhert, uten filter, kanskje mer sant. Samtidig også her, ser vi at skallet slår sprekker ved at han litt lenger ute i programserien innrømmer å ha løyet om noe underveis. Når vi også leser ”Biografier er ofte meir like livet slik vi gjerne vil at det

skal være, enn livet slik det var” (Åmås, 2004, s. 577), kan vi forsvare at det forekommer noen nyanser på fakta når minnene skal innhentes og vi gjerne vil vise oss fra en bedre siden enn det som faktisk gjenspeiler seg.

Med dette i tanke er det lettere å gripe til forståelsen av at Fredrik faktisk også kan sees på som forfatter i denne sammenhengen. Man kan si at han bruker programmet til å forfatte sin egen fortelling om seg selv. I følge Eakin gjør vi alle denne fortellingen til og om oss selv hele tiden, uten at vi bevisst tenker på det som noe selvbiografisk. ”For others we are indeed versions of the extended self and its identity story; when we perform these stories, we establish ourselves for others as normal individuals” og videre om det narrative jeget ”day in and day out, autobiography structures our living ... self-narration ...” (Eakin, 2008, s. 4)

Lejeune sier dessuten at det på en annen side at det ikke har noe å si om hvorvidt det foreligger et pseudonym eller ikke. ”The second name is as authentic as the first; it simply signals this second birth ...” (Lejeune & Eakin, 1989, s. 12) Han drar også sine konklusjoner videre og sier at vi har med en selvbiografi å gjøre når protagonistens navn er lik forfatterens navn, og han illustrerer her i en av sine ulike modeller.

16 □ THE AUTOBIOGRAPHICAL PACT

<i>protagonist's name</i> <i>Pact ↓</i>	$\neq$ author's name	= 0	= author's name
fictional	1a <u>NOVEL</u>	2a <u>NOVEL</u>	
= 0	1b <u>NOVEL</u>	2b indeterminate	3a <u>AUTOBIOGRAPHY</u>
autobiographical		2c <u>AUTOBIOGRAPHY</u>	3b <u>AUTOBIOGRAPHY</u>

Hva blir så konklusjonen på spørsmålet om Hos Peder er en biografi eller en selvbiografi? Peder styrer rammen for innhold, som en redaktør eller som forfatter. Det kommer an på øynene som ser. Peder som redaktør, kan sies å hjelpe Fredrik til å skrive sin selvbiografi, og samtidig skrive sin egen selvbiografi ved at han også selvframstiller seg. Peder kan anta rollen som forfatter ved å skrive en biografi over Fredriks liv. Vi får flere lag i denne teksten. Som Melberg beskriver i sitt avsnitt om selvframstillingens fenomenologi ” ... jegets fordobling. Relasjonen mellom det skrivende jeget og det beskrevne jeget kan selvfølgelig anta en rekke ulike former ... eller det kan være en mangedobling av jeget, ...” (Melberg, 2007, s. 15) Når vi ser at Fredrik også har sine biografiske nivåer i selvframstillingen, og kan anføre at han skriver sin selvbiografi ved hjelp av Peder, ser vi for oss en mangedobling av jeget. Når så også jeg som skriver denne oppgaven tar fatt på teksten, får vi ytterligere en filtrering av innholdet som startet med Fredriks hverdagsliv. Jeg vil konkludere med at vi her kan støtte oppunder Melberg ”den litterære selvframstillingens mestertrope heter både-óg”. (Melberg, 2007, s. 20) Slik jeg ser det har vi her å gjøre både med en biografi og en selvbiografi.